

การศึกษาเปรียบเทียบบทเพลงธรรมคัมภีร์ในศาสนาพุทธนิกายเถรวาท และบทเพลงในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก

A Comparative Study of Dhamma Music in Theravada Buddhism and Sacred Music in Roman Catholic

¹คัมภีร์พรรณ ตันตระกุล, ²พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี

และ ³แสวง นิลนามะ

¹Kampeeapan Tantrakul, ²Phramaha Khwanchai Kittimete

and ³Sawaeng Nilnama

^{1,2,3}คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{1,2,3}Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

¹Corresponding Author's Email: ying.tantrakul@gmail.com

Received: June 4, 2025; **Revised:** Augus 6, 2025; **Accepted:** August 14, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาบทเพลงธรรมคัมภีร์ในศาสนาพุทธเถรวาท 2) เพื่อศึกษาบทเพลงในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก และ 3) เพื่อเปรียบเทียบบทเพลงธรรมคัมภีร์ในศาสนาพุทธนิกายเถรวาทและศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ซึ่งงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก คัมภีร์ไบเบิล เอกสารวิชาการ และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ทรงคุณวุฒิ นักบวช และผู้ปฏิบัติงานด้านบทเพลงในศาสนสถาน ผลการวิจัยพบว่า 1) บทเพลงธรรมคัมภีร์ในศาสนาพุทธนิกายเถรวาทมีลักษณะเป็นการถ่ายทอดธรรมะในลักษณะผสมผสานระหว่างเนื้อหา เสียงร้อง ทำนอง และจังหวะ ช่วยให้ผู้ปฏิบัติธรรมเข้าใจในคำสอนหรือธรรมะได้ง่าย ทำให้ใจสงบ ทำให้จิตมีความนุ่มนวลควรแก่งาน น้อมนำให้เกิดสติ สมาธิ ปัญญาต่อไป โดยเน้นความเรียบง่ายและเหมาะสมกับการปฏิบัติธรรม บทสวดและบทเพลงที่ประพันธ์ขึ้นมีเนื้อหาเกี่ยวกับคำสอนทางศาสนาพุทธหรือคุณธรรม เช่น พุทธานุสสติ ธรรมานุสสติ สังฆานุสสติ และกรรมฐานต่างๆ รวมไปถึงคำสอนในพระไตรปิฎก ได้แก่ อริยสัจ 4 กฎแห่งกรรม สามารถเข้าถึงได้ง่ายสามารถนำจิตใจของผู้ฟังให้เข้าถึงสมาธิและเกิดปัญญาได้เช่นเดียวกับการฟังพระธรรมเทศนา 2) บทเพลงในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก หรือที่เรียกว่า “บทเพลงศักดิ์สิทธิ์” มีบทบาทสำคัญในพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ เช่น พิธีมิสซา พิธีรับศีลศักดิ์สิทธิ์ และวันฉลองต่างๆ เนื้อหาสะท้อนถึงความเชื่อในพระเจ้า พระเยซูเจ้า ความรัก การให้อภัย และความหวังในชีวิตนิรันดร์ เพลงบางบทอิงจากพระคัมภีร์ไบเบิล 3) บทเพลงธรรมคัมภีร์ในทั้งสองศาสนามีจุดร่วมสำคัญคือ เป็นเครื่องมือในการสื่อสารหลักธรรมและส่งเสริมภาวะจิตใจของผู้ศรัทธาให้สงบ

สะอาด และสว่าง โดยอาศัยเสียงดนตรีเป็นสื่อกลาง ลักษณะของการใช้ภาษา วัตถุประสงค์ของการขับร้อง และบริบททางพิธีกรรม กล่าวคือ ธรรมคัมภีร์ในพุทธศาสนาเถรวาทเน้นการใช้เพื่อการเรียนรู้ธรรมะ และปฏิบัติ เพื่อให้จิตใจมีความนุ่มนวลควรแก่งาน น้อมนำให้เกิดสติ สมาธิ และปัญญา ในขณะที่บทเพลงในศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิกมีบทบาทสำคัญในพิธีกรรมหมู่คณะ และเน้นการสรรเสริญ ขอบพระคุณ ขอโทษ และวอนขอพระเป็นเจ้า

คำสำคัญ: ธรรมคัมภีร์; บทเพลงในศาสนาคริสต์; เพลงธรรมะ

Abstract

This research article aims to 1) study Dhamma songs (Dhamma Gīta) in Theravāda Buddhism, 2) examine sacred songs in Roman Catholic, and 3) compare the characteristics of Dhamma songs in Theravāda Buddhism with those of sacred music in Roman Catholicism. This qualitative study gathered data through documentary research from the Tipiṭaka, the Bible, academic literature, and in-depth interviews with scholars, clergy, and music practitioners in religious contexts. The findings revealed that 1) In Theravāda Buddhism, Dhamma songs are a form of conveying the Dhamma through a blend of content, melody, voice, and rhythm. These songs help practitioners better understand Buddhist teachings or calm soothe the mind, and cultivate a peaceful and receptive state conducive to mindfulness, concentration, and wisdom. The compositions emphasize simplicity and appropriateness for meditation, featuring content related to Buddhist teachings and moral reflections such as recollections of the Buddha, Dhamma, and Saṅgha (Buddhānussati, Dhammānussati, Saṅghānussati), as well as meditation practices and core doctrines found in the Tipiṭaka especially the Four Noble Truths and the law of karma. These songs are accessible to people of all ages and backgrounds and serve as a spiritual medium that can lead the listener into concentration and insight, similar to hearing a Dhamma sermon. 2) In Roman Catholic, sacred music commonly known as “hymns” or “sacred songs” plays a vital role in liturgical ceremonies such as the Mass, sacraments, and feast days. These songs are structured with clear rhythm and composition, reflecting both religious significance and artistic beauty. The lyrics typically express belief in God and Jesus Christ, emphasizing love, forgiveness, and the hope of eternal life. Some hymns are directly based on biblical texts. 3) In comparison, both religious traditions use sacred music as a tool to communicate spiritual teachings and elevate the mental and emotional state of the faithful toward purity, peace, and illumination. Music functions as a medium that bridges doctrine and devotion. However, differences exist in linguistic style, intended purpose, and

ritual context. Dhamma Gīta in Theravāda Buddhism is primarily used for individual reflection and meditation, aiming to foster mindfulness, concentration, and wisdom. In contrast, Catholic hymns are central to communal worship and are oriented toward praising, thanking, repenting, and petitioning God.

Keywords: Dhamma Music; Sacred Music; Hymn

บทนำ

ในยุคสังคมปัจจุบันมีปัญหามากมายที่เต็มไปด้วยความวุ่นวาย ความเร่งรีบ และความเครียดสูง เช่น เพลงธรรมะสามารถมีบทบาทสำคัญในการ เยียวยาจิตใจ และส่งเสริมความสงบสุขในระดับบุคคลและสังคม โดยรวมได้อย่างลึกซึ้ง บทเพลงธรรมะมีส่วนช่วยในการทำสมาธิหลายด้าน ทั้งทางกาย ใจ และอารมณ์ โดยเฉพาะในแง่ของการเตรียมใจให้สงบและมีสมาธิได้ง่ายขึ้น เพราะในบทเพลงธรรมะช่วยให้ผู้ฟังได้หลุดพ้นจากความเร่งรีบของชีวิต เพื่อกลับมาทบทวนตนเอง และมีสติรู้เท่าทันความคิด อารมณ์ และการกระทำของตน ทำให้มีสติ ความขัดแย้งและความรุนแรง และอยู่ร่วมกันอย่างมีเมตตาได้มากขึ้น

ในศาสตร์การแพทย์ทางเลือก การสวดมนต์บำบัดนับเป็นทางออกอย่างหนึ่งที่น่าสนใจในการ บำบัดรักษาโรคโดยไม่ต้องใช้ยา การสวดมนต์บำบัดไม่ใช่แค่รักษาโรคทางใจได้เท่านั้นแต่ ยังสามารถบำบัดโรคทางกายได้ผลดีด้วย ประโยชน์ของการสวดมนต์บำบัดในทางการแพทย์ คือหลักการหนึ่งของ Vibrational Therapy หรือ Vibrational Medicine คือ การใช้คุณสมบัติของคลื่นเสียงมาบำบัดความเจ็บป่วย โดยใช้หลักการทำให้เกิดคลื่นเสียงที่มีความสม่ำเสมอ เพื่อเข้าไปกระตุ้นร่างกายให้เกิดการเยียวยา ซึ่งการบำบัดด้วย กลไกดังกล่าวเริ่มต้นเมื่อหูของเราได้ยินเสียงบทสวด ซึ่งจะส่งสัญญาณ ต่ไปยังศูนย์การได้ยินที่อยู่บริเวณ สมองกลีบ ขมับ ก่อนส่งไปบริเวณก้านสมอง ซึ่งเมื่อได้รับคลื่นเสียงช้า ๆ สม่ำเสมอประมาณ 15 นาทีก็จะหลั่ง สารสื่อประสาทที่มีประโยชน์มากมาย (รัชชัย กมลธรรม, 2568)

พระพุทธศาสนามองเรื่องดนตรีอยู่ 2 ชนิด คือ 1) คีตดนตรี เสียงคำขบร้อง ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Vocal Music หรือ Music of Voices 2) วาทิตดนตรี เสียงเครื่องดีดสีตีเป่า ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Instrumental Music หรือ Music of Instruments และได้กล่าวถึงที่มาของดนตรี 2 ชนิดนี้ว่า คีตะ เกิดก่อน วาทิตะ แล้วอ้างชาดกเรื่องกนิชาดกที่มีกนิรและกนิริชขับกล่อมดนตรีบนหาดทรายอย่างไพเราะ โดยมี เครื่องดนตรีคือ เวฬุทัณฑกะ การบรรเลงไม้ไผ่ พร้อมทั้งร้องเพลงไปด้วย ซึ่งชนิด อยูโพธิ์ ตั้งข้อสังเกตว่า ชาดก เรื่องนี้อาจถือเป็นหลักฐานแสดงถึงกำเนิดเครื่องดนตรีชนิดแรกของมนุษย์ในสมัยดึกดำบรรพ์ได้ และต่อมาจึง กลายมาเป็นวัฒนธรรมอันสูงส่งของชาวอินเดีย (ชนิด อยูโพธิ์, 2518) การนำบทเพลงที่มีเนื้อหาคำสอนทาง พุทธศาสนามาสื่อในทำนองประกอบดนตรี หรือเพลงขับที่ประกอบด้วยธรรม โดยนำมาใช้ในการปฏิบัติธรรม เพื่อใช้เนื้อหาเป็นสื่อให้ผู้ปฏิบัติได้เข้าใจคุณค่าในคำสอนซึ่งเน้นในการพัฒนาความสงบสุขและประสบความสุข ในชีวิต ในทางพระพุทธศาสนาบทเพลงได้ถูกนำมาเพื่อทำให้เกิดจิตที่เป็นกุศลอันเป็นการวิริยจิตใจสูงขึ้น

หากจะกล่าวถึงศาสนาคริสต์ ทุกคนจะเข้าใจกันว่า เพลงเป็นสื่อที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา รวมถึงเพลงนั้นเป็นของศักดิ์สิทธิ์ มีไว้เพื่อร้องเพลงเฉพาะวันอาทิตย์ภายในโบสถ์เท่านั้น เพลงเหล่านี้เป็นเพลงที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อแสดงความศรัทธาในหมู่ชาวคริสต์ พวกเขาร้องเพลงเพื่อสรรเสริญพระเจ้าพระองค์เดียว แต่มีความเป็นตรีเอกานุภาพ คือ พระบิดา พระบุตร และพระวิญญาณบริสุทธิ์ เพลงลักษณะดังกล่าว เรียกว่า เพลงนมัสการ การร้องเพลงเพื่อนมัสการพระเจ้านั้นเป็นขนบธรรมเนียมปฏิบัติมาอย่างช้านาน (ฐาปกรณ กระแสทิพย์, 2554)

คริสต์จักรแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันในเรื่องของการเลือกใช้บทเพลง หรือท่วงทำนอง แต่เป้าหมายเดียวกันคือเพื่อนมัสการและสรรเสริญองค์พระผู้เป็นเจ้า ดนตรีมีความสัมพันธ์กับการนมัสการอย่างมาก นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันดนตรีเปรียบเสมือน “ล้อ” ที่หมุนขับเคลื่อน การนมัสการไปข้างหน้าเป็นพระวณะ ในภาษาแห่งสวรรค์เป็นประจักษ์พยานในอุตรภาพของพระเจ้าและพระราชกิจของพระองค์ในแผนการแห่งความรอด ดนตรีสามารถเป็นตัวกลางที่ช่วยให้เราสัมผัสการทรงสถิตของพระเจ้าได้แม้ในความลับลึกที่สุดของพระองค์ ยิ่งกว่านั้น ดนตรีเป็นองค์ประกอบที่มีส่วน เกื้อหนุนบรรยากาศ แห่งการนมัสการช่วยอุ้มเสียงที่ประชุมให้เสียงที่ร้องออกมานั้นไพเราะยิ่งขึ้นอีกด้วย สำหรับพิธีกรรมทางคริสต์ศาสนาที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาในประเทศไทยมีหลายพิธีกรรมตามแต่ระยะเวลาและโอกาสต่างๆ ที่จัดขึ้นในแต่ละปี รวมถึงพิธีกรรมที่จัดขึ้นเฉพาะบุคคลด้วย (พิระพงศ์ ขอบชื่นสุข, 2557)

การศึกษาเปรียบเทียบบทเพลงในศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์แสดงให้เห็นถึงความเหมือนและแตกต่างในเรื่องของวัตถุประสงค์ เนื้อหา รูปแบบ โดยที่บทเพลงธรรมคิตะในพระพุทธศาสนาเถรวาท เนื้อหาของบทเพลงจะเกี่ยวกับคำสอนหรือความรู้ต่างๆ ในศาสนา เนื้อหากล่อมกลาจิตใจให้ประพฤติปฏิบัติในทางที่ดี สรรเสริญพระคุณของพระรัตนตรัย ให้มีความรัก ซาบซึ้ง ศรัทธาในพระพุทธเจ้า หรือบทเพลงที่ปลุกมโนธรรม กระตุ้นจิตสำนึกให้มีความกตัญญูรู้คุณต่อผู้มีพระคุณ รวมไปถึงการน้อมนำจิตใจให้เป็นสมาธิง่ายขึ้น

ดังนั้น การที่ผู้วิจัยศึกษาเรื่อง "การศึกษาเปรียบเทียบบทเพลงธรรมคิตะในศาสนาพุทธนิกายเถรวาท และบทเพลงในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก" เพราะ ผู้วิจัยเคยมีความสนใจในเรื่องของดนตรีและมีโอกาสใกล้ชิดกับสองศาสนานี้ มีความเห็นถึงความสำคัญของบทเพลงธรรมคิตะหรือเพลงในศาสนา เนื่องจากบทเพลงธรรมคิตะในทั้งสองศาสนาไม่ได้เป็นเพียงองค์ประกอบทางศิลปะ แต่ยังเป็นเครื่องมือในเผยแผ่คำสอนทางศาสนาและสร้างความรู้สึทางจิตวิญญาณแก่ผู้ศรัทธา ในศาสนาพุทธนิกายเถรวาท ดนตรีธรรมคิตะมักใช้ในการทำสมาธิ การสวดมนต์ และการปฏิบัติทางจิตวิญญาณ โดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างสติและความสงบในใจ ดนตรีในศาสนาพุทธมักมีความเรียบง่ายและเน้นสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมต่อการทำสมาธิและจิตใจที่สงบ ส่วนศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกนั้นมีเพลงต่างๆ มากมายที่ประกอบในเป็นที่น่าสนใจและศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทเพลงธรรมคัมภีร์ในศาสนาพุทธนิกายเถรวาท
2. เพื่อศึกษาบทเพลงในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก
3. เพื่อเปรียบเทียบบทเพลงธรรมคัมภีร์ในศาสนาพุทธนิกายเถรวาทและศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมเอกสารและวิจัยที่เกี่ยวข้อง 1) เอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 และพระคัมภีร์ไบเบิล ภาคพันธสัญญาเก่า และภาคพันธสัญญาใหม่ 2) เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ เอกสาร บทความทางวิชาการหนังสือ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การสำรวจ เป็นการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลโดยตรงเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงตรงตามสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันโดยใช้การสังเกตการณ์ร่วมปฏิบัติการในพิธีกรรมไปด้วย

ขั้นตอนที่ 3 เลือกประชากรกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยการสัมภาษณ์แบบไม่จำกัดคำตอบ ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่เป็นแบบปลายเปิด เป็นการคุยกันเพื่อหาความรู้และรวบรวมความคิดต่างๆของบุคคลในศาสนา นั้นๆ เพื่อประกอบการวิจัย โดยแบ่งเป็น พระวิปัสสนาจารย์ จำนวน 3 รูป นักวิชาการ 1 คน ผู้ปฏิบัติธรรม 3 คน สำหรับศาสนาคริสต์ ประกอบด้วย บาทหลวง 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีทางศาสนา 1 คน คริสตชน 3 คน

ขั้นตอนที่ 4 การรวบรวมข้อมูลโดยการปฏิบัติการสนาม โดยได้นำแบบสอบถามนั้นไปปฏิบัติการด้วยตนเอง โดยสัมภาษณ์ตามแบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ขณะสัมภาษณ์มีการบันทึกเทปและจดบันทึกเพื่อความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูล

ขั้นตอนที่ 6 การประมวลผลข้อมูล การวิเคราะห์ และการเสนอผลงานวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า บทเพลงธรรมคัมภีร์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยมีมุ่งวิเคราะห์บทเพลงที่นำเสนอคำสอนทางธรรมผ่านศิลปะแห่งเสียงอย่างมีระบบและลุ่มลึก ธรรมคัมภีร์ถือเป็นรูปแบบการสื่อสารธรรมะที่ผสมผสานเนื้อหาธรรมะกับท่วงทำนองเสียงอย่างเหมาะสมเพื่อจุดมุ่งหมายทางจิตวิญญาณ มิใช่เพียงความบันเทิง แนวคิดพื้นฐานของธรรมคัมภีร์ตั้งอยู่บนหลักการที่ว่าเสียงสามารถส่งผลต่อสภาวะจิตของผู้ฟังได้ โดยหากมีลักษณะสงบ ไพเราะ และเนื้อหาถูกต้องตามพระธรรม ย่อมส่งเสริมกุศลธรรมและลดอกุศลธรรม

ทั้งนี้ ธรรมคิตะได้รับการรับรองทางพุทธบัญญัติในรูปแบบ “สรภัญญะ” ซึ่งเป็นการสวดเป็นทำนองโดยไม่ร่ำ อารมณ์ ธรรมคิตะมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ เนื้อหาที่ตั้งอยู่บนหลักธรรมหรือกรรณฐานต่างๆ รวมถึงการใช้ เสียง จังหวะ และทำนองที่ช่วยเสริมสร้างสมาธิและปัญญา ไม่กระตุ้นราคะหรือนำไปสู่ความฟุ้งซ่าน มีลักษณะ เป็น “เครื่องมือภาวนา” และ “สื่อกลางแห่งธรรม” ที่เข้าถึงได้ทั้งระดับปัจเจกบุคคลและสังคม ธรรมคิตะ สามารถจำแนกตามเนื้อหาออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ 1) เพลงเกี่ยวกับพุทธานุสสติ 2) เพลงเกี่ยวกับธรรมา นุสสติ 3) เพลงเพลงเกี่ยวกับสังฆานุสสติ 4) เพลงเพลงเกี่ยวกับกรรณฐานต่างๆ 5) เพลงธรรมะสอนใจ โดยแต่ ละกลุ่มมีเป้าหมายในการพัฒนาจิตใจและพฤติกรรมตามหลักธรรม

คุณค่าของธรรมคิตะมีทั้งในระดับอุดมคติ (เผยแผ่ธรรมะอย่างมีพลัง), จิตใจ (ปลอบประโลมและจุด ประกายปัญญา), และสังคม (สร้างบรรยากาศแห่งธรรมะในกิจกรรมร่วมสมัย) วิธีการประยุกต์ใช้ครอบคลุมทั้ง ระดับส่วนบุคคล เช่น การฟังเพื่อฝึกสติ และระดับสังคม เช่น การใช้ในกิจกรรมเยาวชน หรือแพลตฟอร์ม ดิจิทัล สรุปได้ว่า ธรรมคิตะเป็นนวัตกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ผสมผสานศิลปะกับธรรมะอย่างกลมกลืน ทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่างคำสอนของพระพุทธเจ้าและชีวิตของผู้คน โดยมีพลังในการกล่อมเกลาจิตใจ และส่งเสริมการเข้าถึงธรรมะอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า บทเพลงธรรมคิตะในคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกมีบทบาท สำคัญทั้งในด้านศิลปะและจิตวิญญาณ โดยเป็นองค์ประกอบหลักของพิธีกรรมเพื่อสรรเสริญ ขอบคุณ ขอโทษ วอนขอพระเจ้า และเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ศรัทธากับพระเจ้า บทเพลงเหล่านี้ได้รับการพัฒนา ให้สอดคล้องกับหลักคำสอนในพระคัมภีร์ จาริตประเพณี และบริบททางวัฒนธรรมที่หลากหลายทั้งในอดีตและ ปัจจุบัน ลักษณะทางดนตรีของบทเพลงในศาสนาคริสต์ การใช้เสียงประสานจากคณะนักร้องและเครื่องดนตรี เช่น ออร์แกน หรือการร้องเกรกอเรียนแชนต์ (Gregorian Chant) แต่ปัจจุบันแต่ละสถานที่ได้มีการ ปรับเปลี่ยนดนตรีให้เข้ากับยุคสมัยมากขึ้น เพื่อสร้างบรรยากาศศักดิ์สิทธิ์ ส่วนลักษณะทางเนื้อหาหมักมาจาก พระคัมภีร์โดยตรง เช่น เพลงสดุดี หรือคำสอนของพระเยซู โดยใช้ภาษาท้องถิ่นในแต่ละยุคเพื่อให้เข้าถึงผู้ฟังได้ ง่าย บทเพลงสามารถจำแนกได้เป็น 6 ประเภทหลัก ได้แก่ 1) เพลงที่เกี่ยวกับพระเจ้า พระเยซู พระแม่มาเรีย 2) เพลงที่ใช้ในพิธีกรรม (มิสซา) 3) บทเพลงตามเทศกาล 4) บทเพลงตามพิธีกรรมเฉพาะ 5) บทเพลงเทเซ่ 6) บทเพลงละติน

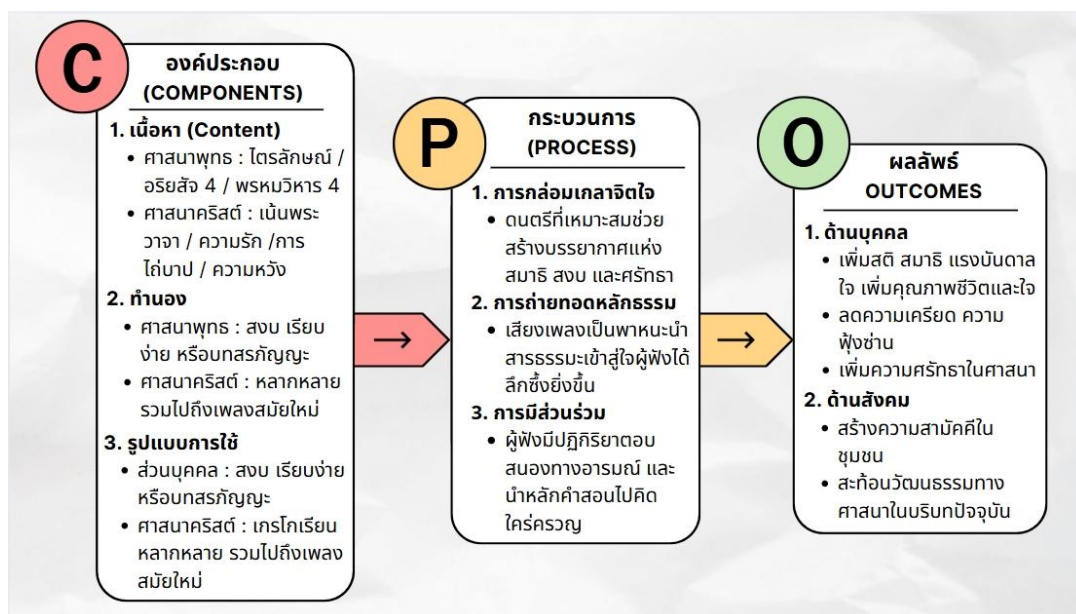
คุณค่าของบทเพลงธรรมคิตะปรากฏใน 3 มิติ คือ 1) ด้านอุดมคติ ช่วยถ่ายทอดคำสอนในพระคัมภีร์ เสริมสร้างศรัทธา และย้ำเตือนเหตุการณ์สำคัญทางศาสนา 2) ด้านจิตใจ ช่วยปลอบประโลม สร้างสมาธิ และ กระตุ้นการใคร่ครวญ 3) ด้านสังคม ส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน สะท้อนวัฒนธรรมทางศาสนา และสร้างแรงบันดาลใจในวงกว้าง ทั้งนี้ บทเพลงในศาสนาคริสต์มิได้จำกัดอยู่เพียงในพิธีกรรม แต่ยังถูกประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันและกิจกรรมทางสังคม เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า และระหว่างสมาชิก ในชุมชนคริสตชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบบทเพลงธรรมคิตะในบริบทของ พระพุทธศาสนาเถรวาทและคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก โดยใช้กรณีศึกษาจากธรรมสถานมูลนิธิพุทธะ

มหาเมตตาและอาสนวิหารอัสสัมชัญในประเทศไทย การเปรียบเทียบแบ่งออกเป็นสามประเด็นหลัก ได้แก่ แนวคิดและหลักการ วิธีการ และเป้าหมาย ในด้านแนวคิดและหลักการ พบว่าทั้งสองศาสนาใช้บทเพลงธรรมคืตะเป็น “เครื่องมือ” (Tool) เพื่อสื่อสารหลักคำสอน สร้างแรงบันดาลใจ และปลูกฝังคุณธรรม โดยในพุทธศาสนาเน้นการใช้บทเพลงเพื่อส่งเสริมสติ สมาธิ และปัญญา โดยมีพระรัตนตรัยเป็นศูนย์กลาง ส่วนในคริสต์ศาสนาเน้นการนมัสการพระเจ้า การสรรเสริญ และการสร้างสายสัมพันธ์ทางจิตวิญญาณกับพระเจ้า ทั้งสองศาสนายังถือว่าบทเพลงเป็น “ผลแห่งความดี” (End) ที่ช่วยให้ผู้ฟังเข้าถึงคุณค่าทางศีลธรรม และ “อัตลักษณ์” (Identity) ทางศาสนาที่สะท้อนความสงบ ศรัทธา และความกลมกลืนกับคำสอน ด้านวิธีการ พบว่า เนื้อหาเพลงของทั้งสองศาสนาเน้นสอดคล้องกับคัมภีร์และหลักคำสอน โดยในพุทธศาสนาเนื้อหาหลักเกี่ยวข้องกับไตรลักษณ์ เมตตาธรรม และสังฆธรรม ส่วนคริสต์เน้นเนื้อหาจากพระคัมภีร์ เช่น บทสดุดีและคำสอนเรื่องความรัก ความหวัง และการไถ่บาป ด้านทำนอง ทั้งสองศาสนาใช้ดนตรีที่ฟังสบาย ไม่ซับซ้อน เพื่อส่งเสริมความสงบและการจดจ่อทางจิตวิญญาณ อย่างไรก็ตาม ทำนองของคริสต์ศาสนามีความหลากหลายตามวัฒนธรรม ขณะที่พุทธศาสนามักปรับให้สอดคล้องกับรูปแบบดนตรีท้องถิ่น

ในด้านเป้าหมาย ทั้งสองศาสนามีเป้าหมายเชิงบุคคลร่วมกันในการเสริมสร้างคุณธรรม ความสงบ และการพ้นทุกข์ โดยพุทธศาสนาเน้นการเจริญมรรคมีองค์แปด ส่วนคริสต์ศาสนาเน้นการมองโลกในแง่ดีและการยอมรับความทุกข์เป็นเครื่องพิสูจน์ศรัทธา ในระดับสังคม บทเพลงทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการสร้างความสามัคคี ยกย่องจิตวิญญาณของชุมชน และสะท้อนวัฒนธรรมทางศาสนาอย่างมีพลัง

สรุปได้ว่า แม้บริบททางศาสนาแตกต่างกัน แต่บทเพลงธรรมคืตะในทั้งสองศาสนามีคุณค่าทางจิตวิญญาณสูง และทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่างหลักคำสอน ศรัทธา และชีวิตประจำวันของผู้ศรัทธา พระพุทธศาสนาเถรวาท นำความจริงตามธรรมชาติมาแสดงและบอกทางปฏิบัติ ได้แก่ อริยสัจสี่ ไตรลักษณ์ กฎแห่งกรรม แสดงเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดทุกข์ทางกาย ทางใจ แก่คนบนโลกนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มรรคในอริยสัจสี่ คือ มรรคมีองค์แปด ย่อได้เป็นไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ผู้ที่ศึกษาไตรสิกขาจนรู้แจ้งปฏิบัติจนเห็นจริง ยังมีทุกข์ทางกาย แต่หมดทุกข์ทางใจ เมื่อไม่มีทุกข์ทางใจ ไม่มีโรคทางใจ เป็นผลให้ไม่มีกิเลส เมื่อไม่มีกิเลส ก็ไม่ก่ออกุศลกรรม ไม่กระทำการเบียดเบียน กระทำแต่ประโยชน์ต่อส่วนรวม ประโยชน์ต่อสังคม ยังผลให้สังคมเกิดความสงบสุข สันติ เป็นผลให้คนในสังคมไม่เบียดเบียนกันและกัน มีภูมิด้านทานโรคทางใจ ไปจนถึงขั้นสูงสุดคือหมดทุกข์ทางใจ

ภาพที่ 1: เปรียบเทียบบทเพลงธรรมะในบริบทของพระพุทธศาสนาเถรวาท

และคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก

อภิปรายผล

1. ธรรมะในศาสนาพุทธนิกายเถรวาท ผลการวิจัยพบว่า ธรรมะมีบทบาทสำคัญในการเป็นเครื่องมือถ่ายทอดธรรมะที่ผสมผสานระหว่างเนื้อหา เสียงร้อง ทำนอง และจังหวะ ทำให้สามารถเข้าถึงได้ง่ายทุกเพศ ทุกวัย และมีเนื้อหาตรงตามหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา เช่น พุทธานุสสติ ธรรมานุสสติ สังฆานุสสติ อสุภกรรมฐาน เป็นต้น ช่วยให้ผู้ฟังเกิดความสงบภายในและเข้าใจธรรมะได้โดยไม่รู้สีกว่ากำลังเรียนรู้อาจตำรา ธรรมะนี้ยังมีความหลากหลาย สามารถปรับเนื้อหาและทำนองให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย โดยเฉพาะเยาวชนหรือผู้ที่ไม่คุ้นเคยกับธรรมะมากนัก ทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นเรื่องที่ง่ายและเข้าถึงได้มากขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยกระตุ้นให้เกิดการพิจารณาตนเองและนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน เมื่อจำแนกธรรมะตามเนื้อหา พบว่า มีหลากหลายประเภท เช่น เพลงเกี่ยวกับพุทธานุสสติ ธรรมานุสสติ สังฆานุสสติ รวมไปถึงกรรมฐานต่างๆ ข้อหลักธรรมะสอนใจ เช่น ความกตัญญู พรหมวิหาร 4 กฎแห่งกรรม เป็นต้น ซึ่งตอบสนองความต้องการทางจิตใจในแต่ละสถานการณ์ ช่วยปลูกจิตสำนึก สร้างแรงบันดาลใจ และลดความฟุ้งซ่านในใจผู้ฟังได้เป็นอย่างดี ผลที่เห็นได้ชัดคือ ธรรมะสามารถส่งเสริมทั้งระดับปัจเจกบุคคล (เช่น การฝึกสมาธิ การฟังเพลงเพื่อปลอบใจตนเอง) และระดับสังคม (เช่น การใช้ในกิจกรรมกลุ่มเพื่อสร้างบรรยากาศแห่งธรรมะ) อีกทั้งยังช่วยรักษาและต่อยอดวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาในรูปแบบที่ทันสมัย

กล่าวโดยสรุป บทเพลงธรรมะในพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นมากกว่าศิลปะด้านเสียง แต่เป็นสื่อธรรมะที่ช่วยเปิดประตูสู่การเข้าใจและเข้าถึงธรรมะอย่างลึกซึ้ง เหมาะแก่การนำไปพัฒนาและประยุกต์ใช้ในบริบทต่าง ๆ ของสังคมปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดสัมพิพัฒน์ธีรารักษ์ (กิตติเชษฐ์ สิริวิฑูมโก), (2566)

“ธรรมคัมภีร์คือการใช้ดนตรีและเครื่องดนตรีในการสื่อถึงหลักธรรมของพระพุทธศาสนาโดยมุ่งเน้นการสร้าง ความสงบสุขและความเคารพต่อพระพุทธศาสนาผ่านเนื้อเพลงที่สวยงาม และสื่อความหมายของหลักธรรม ของพระพุทธเจ้า ดนตรีจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและสนใจในการศึกษาธรรมะ และปฏิบัติธรรมได้อย่างมี ประสิทธิภาพผ่านสื่อออนไลน์ที่สะดวกและนิยมใช้งานอย่างแพร่หลาย” อีกทั้งยังตรงกับข้อเสนอของ ชัยวัฒน์ คุประตกุล (2548) ที่เห็นว่า “การสื่อสารธรรมะด้วยบทเพลงเป็นวิธีการหนึ่งของพุทธศาสนาในการปรับเข้ากับ บริบทสังคมสมัยใหม่ โดยไม่ลดทอนสาระทางธรรม แต่ทำให้เข้าถึงได้ง่ายและลึกซึ้งในระดับจิตใจ”

2. บทเพลงในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ผลการวิจัยพบว่า บทเพลงมีบทบาทสำคัญในฐานะ หัวใจของพิธีกรรมทางศาสนา และเป็นสื่อกลางที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า โดยบท เพลงนี้ได้ทำหน้าที่เพียงสร้างบรรยากาศทางศิลปะเท่านั้น แต่ยังสะท้อนจิตวิญญาณ ความศรัทธา และหลักคำ สอนที่ลึกซึ้งของคริสต์ศาสนา เนื้อหาของบทเพลงในคริสต์ศาสนานำไปกับการนมัสการ สรรเสริญ การสารภาพ บาป และการแสดงความเชื่อในพระเจ้า ซึ่งสอดคล้องกับพระคัมภีร์และหลักเทววิทยา เช่น เพลง “Kyrie” (ขอพระเมตตา) และ “Gloria” (เพลงสดุดีพระเจ้า) โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้ร่วมพิธีเข้าถึงพระคุณและเปิดใจรับ การทรงสถิตของพระเจ้า

ลักษณะทางดนตรีของบทเพลงในนิกายโรมันคาทอลิกมีความหลากหลาย ตั้งแต่บทเพลงแบบดั้งเดิม อย่างเพลงเกรกอเรียน ไปจนถึงบทเพลงร่วมสมัยที่สามารถเข้าถึงคนรุ่นใหม่ได้ดี ความยืดหยุ่นในรูปแบบดนตรี นี้แสดงให้เห็นถึงความสามารถของศาสนาในการปรับตัวให้เข้ากับบริบทวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลง โดยไม่ สูญเสียสาระสำคัญทางศรัทธา เมื่อพิจารณาในมิติของคุณค่า พบว่า บทเพลงมีคุณค่าทางอุดมคติในการสื่อสาร คำสอน ความหวัง และศรัทธา คุณค่าทางจิตใจในการปลอบประโลมและกระตุ้นจิตวิญญาณ และคุณค่าทาง สังคมในการสร้างความสามัคคี ความรู้สึกร่วม และอัตลักษณ์ของชุมชนคริสตชนที่สำคัญ บทเพลงยังเป็น เครื่องมือในการเรียนรู้ศาสนา โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ค่ายศาสนา หรือพิธีในโบสถ์ ซึ่งช่วยให้ผู้เข้าร่วมได้ฝึกสมาธิ ฝึกศรัทธา และเข้าใจหลักคำสอนผ่านเสียงเพลงอย่างมีชีวิตชีวา โดยสรุป บทเพลงในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกมีพลังในการถ่ายทอดศรัทธาอย่างลึกซึ้ง ผ่านรูปแบบที่ผสมผสาน ศิลปะกับความเชื่อได้อย่างกลมกลืน และยังสามารถประยุกต์ใช้ในระดับบุคคลและสังคมเพื่อเสริมสร้าง ความสัมพันธ์กับพระเจ้าและพัฒนาชีวิตจิตวิญญาณได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Joseph Gelineau (1963) นักเทววิทยาและนักดนตรีชาวฝรั่งเศส ซึ่งชี้ว่า “บทเพลงในพิธีกรรมของคริสต์ศาสนามีใช่ เพียงการประดับตกแต่งศาสนพิธี แต่เป็นการสวดภาวนาด้วยเสียงเพลง นำพาจิตใจของสัตบุรุษให้มีส่วนร่วม อย่างลึกซึ้งในความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรม” เช่นเดียวกับข้อเสนอของ Thomas Day (1990) ในหนังสือ Why Catholics Can't Sing ที่เน้นว่าบทเพลงในพิธีมิสซาคาทอลิกทำหน้าที่หล่อหลอมชุมชนแห่งความเชื่อ สร้าง บรรยากาศแห่งการนมัสการร่วมกัน และถ่ายทอดหลักคำสอนในรูปแบบที่สัมผัสได้ทั้งทางอารมณ์และจิต วิญญาณ

3. การเปรียบเทียบธรรมคัมภีร์ในศาสนาพุทธนิกายเถรวาทและบทเพลงในศาสนาคริสต์นิกาย โรมันคาทอลิก ผลการวิจัยพบว่า แม้ทั้งสองศาสนามีรากฐานความเชื่อที่แตกต่างกัน แต่บทเพลงทางศาสนา

กลับมีบทบาทร่วมกันในการเป็น “สื่อกลาง” ระหว่างหลักคำสอนกับชีวิตของผู้ศรัทธา โดยใช้เสียงเพลงเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดธรรมะหรือพระวจนะให้เข้าใจง่าย เข้าถึงใจ และนำไปใช้ในชีวิตรจริงได้ ทั้งสองศาสนาเห็นตรงกันว่าบทเพลงทางศาสนาไม่ใช่เพียงสิ่งสร้างความไพเราะ หากแต่เป็นเครื่องมือที่ทรงพลังในการสร้างสติ สมาธิ ศรัทธา ความสงบ ความรัก และคุณธรรม เช่นเดียวกันในระดับบุคคล บทเพลงช่วยให้ผู้ฟังผ่อนคลายจิตใจสงบ พร้อมเปิดใจรับหลักธรรม ส่วนในระดับสังคม บทเพลงมีบทบาทในการสร้างบรรยากาศของชุมชนแห่งศรัทธา ทำให้ผู้คนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มอย่างลึกซึ้ง

ด้านเนื้อหา พบว่าในพระพุทธศาสนาเน้นเรื่องกรรมฐานต่างๆ เช่น พุทธานุสสติ ธรรมานุสสติ สังฆานุสสติ และกรรมฐานอื่นๆ รวมไปถึงหลักธรรมะสอนใจ เช่น กฎแห่งกรรม การเวียนว่ายตายเกิด ความเมตตา ขณะที่คริสต์ศาสนาเน้นเรื่องความรัก ความหวัง การสรรเสริญ ขอบคุณ ขอโทษ วอนพระเจ้า และความรอดพ้นผ่านพระคริสต์ ซึ่งแม้เนื้อหาจะแตกต่างกัน แต่จุดมุ่งหมายร่วมคือการพัฒนา “ภาวะภายใน” ของผู้ฟังให้เกิดความดีทางจิตใจ ด้านทำนอง ทั้งสองศาสนาใช้แนวดนตรีที่เรียบง่าย ฟังสบาย ไม่ซับซ้อน เพื่อให้จิตใจของผู้ฟังอยู่กับเนื้อหาและเกิดสมาธิ แต่มีความแตกต่างในรูปแบบ คือ พุทธศาสนามักปรับตามดนตรีท้องถิ่นหรือพื้นบ้าน และมีความร่วมสมัย ขณะที่คริสต์ศาสนาเน้นการปรับตามบริบทวัฒนธรรมของแต่ละชาติหรือยุคสมัย เช่น ใช้กลองในแอฟริกา หรือใช้ทำนองร่วมสมัยในกลุ่มเยาวชน นอกจากนี้ ยังพบว่าเป้าหมายของบทเพลงธรรมคิตะในทั้งสองศาสนา คือ การสร้างศีลธรรมและจริยธรรมให้เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน โดยศาสนาพุทธเน้นการใช้บทเพลงเพื่อเจริญสติ ปัญญา และนำไปสู่การพ้นทุกข์ ส่วนศาสนาคริสต์เน้นการระลึกถึงพระเจ้าเพื่อเสริมศรัทธาในการดำเนินชีวิต กล่าวโดยสรุป บทเพลงของทั้งสองศาสนา แม้แตกต่างกันด้านแนวคิดและเนื้อหา แต่กลับมีแก่นร่วมในฐานะเครื่องมือจิตวิญญาณที่ช่วยเยียวยา แบ่งปัน และเสริมสร้างชีวิตที่ดี ทั้งในระดับจิตใจส่วนบุคคลและสังคมส่วนรวม จึงถือเป็นพื้นที่ร่วมของศาสนาที่สะท้อนคุณค่าทางมนุษยธรรมอย่างแท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Jeremy S. Begbie (2000) นักเทววิทยาคริสต์ที่เสนอว่า “เสียงเพลงทางศาสนาเป็นพาหะของความหมายที่ลึกซึ้งกว่าการใช้ถ้อยคำล้วน ๆ เพราะสามารถสื่อสารความจริงทางจิตวิญญาณได้ทั้งในระดับปัญญา อารมณ์ และสังคม” (Theology, Music and Time) นอกจากนี้ยังตรงกับข้อเสนอของพรพรรณราย สุขะโต (2553) ที่ศึกษาเรื่องบทบาทของธรรมคิตะในสังคมไทย โดยพบว่า “ธรรมคิตะมิใช่เพียงบทเพลงเพื่อความไพเราะ แต่คือการนำหลักธรรมเข้าสู่ชีวิตของชาวพุทธผ่านพลังของเสียงเพลง ซึ่งช่วยให้ผู้ฟังเปิดใจ เข้าใจธรรม และเกิดศรัทธาได้ลึกซึ้งกว่าการสอนแบบปกติ” และงานของ สุรีพร ธรรมิกบวร (2560) ก็ระบุในทำนองเดียวกันว่า “บทเพลงศาสนาในทั้งพุทธและคริสต์ต่างมีพลังในการหล่อหลอมจิตใจบุคคล และเสริมสร้างชุมชนแห่งศรัทธาที่มีความรู้สึกร่วมทางจิตวิญญาณ”

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาการเปรียบเทียบระหว่างธรรมคิตะในศาสนาพุทธเถรวาทและบทเพลงในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก พบว่า บทเพลงทั้งสองศาสนามีโครงสร้างขององค์ประกอบ (Components) กระบวนการ (Process) และผลลัพธ์ (Outcomes) ที่มีความคล้ายคลึงกันในการส่งเสริมสุขภาวะจิตใจ โดยในด้าน

องค์ประกอบ เนื้อหาของธรรมคัมภีร์ศาสนาพุทธเน้นหลักธรรมสำคัญ เช่น grunnฐานต่างๆ กฎแห่งกรรม ไตรลักษณ์ อริยสัจ 4 และพรหมวิหาร 4 ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อการเรียนรู้อย่างสงบและเข้าใจธรรมะ ส่วนเพลงคริสต์เน้นเนื้อหาที่กล่าวถึงพระเจ้า ความรัก การสรรเสริญ ขอบคุณ ขอโทษ วอนขอพระเจ้า การให้อภัย และความหวัง ซึ่งสะท้อนคุณค่าทางศีลธรรมและจิตวิญญาณของคริสต์ศาสนา ทั้งสองศาสนาใช้ทำนองที่มีลักษณะเรียบง่ายหรือสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการจดจ่อและภาวนา และมีรูปแบบการใช้ที่เปิดโอกาสให้ทั้งส่วนบุคคลและกลุ่มสามารถเข้าถึงได้

ในกระบวนการของบทเพลง พบว่าทั้งสองศาสนาใช้เสียงดนตรีที่เหมาะสมเพื่อกล่อมเกลาจิตใจ สร้างบรรยากาศแห่งสมาธิ ความสงบ และศรัทธา โดยเสียงเพลงทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดคำสอนทางศาสนาให้ผู้ฟังเกิดการใคร่ครวญ เข้าใจ และซาบซึ้งถึงหลักธรรมมากยิ่งขึ้น อีกทั้งผู้ฟังยังสามารถมีส่วนร่วมทางอารมณ์ผ่านการสวด การร้อง หรือการน้อมนำคำสอนไปคิดพิจารณาในชีวิตตนเอง

ผลลัพธ์ของบทเพลงทั้งสองศาสนาส่งผลทั้งในระดับบุคคลและสังคม โดยในระดับบุคคล ผู้ฟังมีแนวโน้มเพิ่มสมาธิ ความสงบ ความเข้มแข็งทางใจ ก่อให้เกิดสติและปัญญา ลดความเครียดและความฟุ้งซ่าน อีกทั้งยังเพิ่มคุณภาพชีวิตและความศรัทธาในศาสนา ส่วนในระดับสังคม บทเพลงช่วยส่งเสริมความสามัคคีภายในชุมชน และสืบสานวัฒนธรรมทางศาสนาให้คงอยู่ในสังคมยุคปัจจุบันอย่างมีชีวิตชีวา

จากองค์ประกอบทั้ง 3 ประการนี้ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้คือการเข้าใจถึงบทบาทของเสียงเพลงในฐานะเครื่องมือทางจิตวิญญาณที่สามารถเชื่อมโยงหลักธรรมของศาสนาพุทธและคริสต์เข้ากับการเสริมสร้างสุขภาวะภายใน และสามารถนำไปพัฒนาเป็นแนวทางบูรณาการในการส่งเสริมสุขภาพจิตแบบข้ามวัฒนธรรมได้อย่างสร้างสรรค์

สรุป

บทเพลงในศาสนามีบทบาทสำคัญในการสื่อสารหลักธรรมคำสอนและเสริมสร้างศรัทธาของผู้ปฏิบัติ ศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ต่างมีการใช้บทเพลงเพื่อเป้าหมายดังกล่าว แม้จะมีรากฐานความเชื่อและพิธีกรรมที่แตกต่างกัน บทความนี้มุ่งวิเคราะห์เปรียบเทียบ "บทเพลงธรรมคัมภีร์" ในศาสนาพุทธเถรวาท กับ "บทเพลงศักดิ์สิทธิ์" ในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก โดยพิจารณาในสามประเด็นหลัก คือ แนวคิดและหลักการ วิธีการ และเป้าหมาย 1) เปรียบเทียบแนวคิดและหลักการในพระพุทธรศาสนาเถรวาท การใช้บทเพลงธรรมคัมภีร์มีพื้นฐานจากแนวคิดที่ว่าดนตรีสามารถเป็นสื่อกลางในการนำพาจิตสู่ความสงบ และเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ธรรมะแก่สาธารณชน เนื้อหาของเพลงส่วนใหญ่เกี่ยวกับกรรฐานต่างๆ รวมไปถึงหลักธรรมะสอนใจ อาทิ กฎแห่งกรรม การเวียนว่ายตายเกิด อริยสัจ 4 ไตรลักษณ์ พรหมวิหาร 4 และหลักการดำเนินชีวิตอย่างมีสติและเมตตา ในทางตรงกันข้าม คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก มีการใช้เพลงศักดิ์สิทธิ์เป็นส่วนหนึ่งของพิธีบูชาขอบพระคุณ (มิสซา) เพลงมีบทบาทในการยกจิตของผู้ศรัทธาให้ติดต่อกับพระเจ้าและพระเจ้า โดยเนื้อหามุ่งแสดงการสรรเสริญ ขอบคุณ ขอโทษ วอนขอพระเจ้า หรือบรรยายเกี่ยวกับพระเยซู พระแม่มารีย์ รวมไปถึงในพิธีเทศกาลต่างๆ 2) เปรียบเทียบวิธีการในด้านวิธีการ ธรรมเนียมมูลนิพทุทธะมหาเมตตาใช้

บทเพลงธรรมคัมภีร์ในบริบทที่หลากหลาย ทั้งในกิจกรรมอบรม สมาธิภาวนา และการเผยแผ่พระธรรมผ่านสื่อออนไลน์ เพลงมักมีทำนองร่วมสมัย ผสมผสานดนตรีไทยและตะวันตก มีการเลือกใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย และมีการใช้เสียงภาวนาที่เรียบง่าย เน้นความสงบและการใคร่ครวญ ในคริสต์ศาสนา เพลงมีโครงสร้างทางดนตรีที่มีระบบชัดเจน ใช้ทั้งภาษาไทยและละติน ท่วงทำนองมีทั้งอิงแบบเกรกอเรียนหรือเพลงศักดิ์สิทธิ์ร่วมสมัย มีการจัดคณะนักขับร้องประจำโบสถ์ (choir) ซึ่งผ่านการฝึกฝนอย่างเป็นระบบ เพลงถูกบรรจุในบทพิธีกรรมอย่างเป็นทางการ เช่น พิธีมิสซา 3) เปรียบเทียบเป้าหมาย เป้าหมายของการใช้เพลงในศาสนาพุทธเถรวาทคือการส่งเสริมการเจริญสติ ปัญญา และคุณธรรม โดยไม่เน้นพิธีกรรมที่เป็นแบบแผนตายตัว หากแต่เปิดพื้นที่ให้ผู้ฟังเข้าถึงธรรมะด้วยจิตที่เปิดกว้างและสงบ ในทางศาสนาคริสต์ เป้าหมายของบทเพลงคือ การสรรเสริญ ขอบคุณ ขอโทษ วอนขอพระเจ้า และเสริมสร้างความศรัทธาในพระเยซูคริสต์ เพลงถือเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงออกทางศรัทธาในระดับบุคคลและส่วนรวม มีความเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมที่เป็นแบบแผนและสืบทอดมาหลายศตวรรษ

บทเพลงในทั้งสองศาสนาแม้จะมีบริบท รูปแบบ และเป้าหมายที่แตกต่างกัน แต่ต่างก็มีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมจิตวิญญาณของผู้ศรัทธา และเป็นสื่อกลางระหว่างหลักธรรมกับพระเจ้า กับปัจเจกบุคคล บทเพลงธรรมคัมภีร์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทมุ่งเสริมสร้างจิตใจให้สงบและตื่นรู้ ก่อให้เกิดสติและปัญญา ส่วนบทเพลงในศาสนาคริสต์นั้น เน้นการเสริมสร้างศรัทธาและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย จากผลการวิจัย ผู้วิจัยเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมบทเพลงธรรมคัมภีร์ในทั้งศาสนาพุทธและบทเพลงในศาสนาคริสต์เพื่อเป็นเครื่องมือในการหล่อหลอมจิตใจและเสริมสร้างศรัทธาในหมู่ศาสนิก โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน ควรส่งเสริมให้ศาสนสถานในทั้งสองศาสนาใช้บทเพลงธรรมคัมภีร์ประกอบกิจกรรมทางศาสนา และส่งเสริมให้ใช้บทเพลงธรรมคัมภีร์และบทเพลงในศาสนาในชีวิตประจำวัน เช่น การสวดมนต์ การนบ้นการ หรือกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม เพื่อกระตุ้นความสนใจและความผูกพันต่อหลักคำสอน อีกทั้งควรประยุกต์บทเพลงธรรมคัมภีร์ให้สอดคล้องกับบริบทสมัยใหม่ เช่น การผลิตเป็นสื่อดิจิทัลหรือเผยแผ่ผ่านแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย เพื่อเพิ่มการเข้าถึงในวงกว้างมากยิ่งขึ้น ควบคู่กับการจัดกิจกรรมด้านศิลปะระหว่างศาสนา เช่น เวทีแลกเปลี่ยนและบรรเลงบทเพลงธรรมะ ร่วมกันระหว่างชาวพุทธและชาวคริสต์ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจ ความเคารพในความต่าง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ สุดท้ายควรสนับสนุนให้ผู้ผลิตบทเพลงธรรมะในทั้งสองศาสนายึดมั่นในสาระเนื้อหาตามหลักคำสอน เพื่อธำรงคุณค่าทางจิตวิญญาณและไม่ให้บทเพลงกลายเป็นเพียงสื่อที่ขาดแก่นสารทางศาสนา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นหัวข้อเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการศึกษาบทบาทของเพลงธรรมคัมภีร์ในศาสนาอื่นเพิ่มเติม เช่น ศาสนาอิสลาม ฮินดู หรือศาสนาพื้นเมือง เพื่อขยายขอบเขตการเปรียบเทียบและเข้าใจบทบาทของเสียงเพลงในหลากหลายศาสนา

2.2 ควรมีการวิจัยเชิงปริมาณหรือกึ่งทดลอง (quasi-experimental research) เพื่อวัดผลของการฟังเพลงธรรมคัมภีร์ต่อภาวะทางจิต เช่น ความเครียด ความสงบ หรือการพัฒนาคุณธรรม

2.3 ควรศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการแต่งเพลง การใช้ภาษา และองค์ประกอบทางดนตรีของเพลงธรรมคัมภีร์ในแต่ละศาสนา เพื่อเข้าใจวิธีสื่อสารหลักธรรมผ่านสุนทรียศาสตร์อย่างลึกซึ้ง

2.4 ควรมีการเก็บข้อมูลเชิงชาติพันธุ์วรรณา (ethnography) จากกลุ่มศรัทธาที่ใช้บทเพลงธรรมคัมภีร์ในชีวิตจริง เพื่อเข้าใจบทบาทของบทเพลงต่อการดำเนินชีวิตของศาสนิกชนในบริบทวัฒนธรรมต่าง ๆ

บรรณานุกรม

ชัยวัฒน์ คุประตกุล. (2548). *พุทธศาสนากับความงามทางศิลปะ*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

ฐาปกรณ์ กระแสทิพย์. (2554). *การสื่อสารผ่านบทเพลงของคริสต์ศาสนิกนิกายโปรเตสแตนต์ในประเทศไทย*.

วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธนิต อยู่โพธิ์. (2518). *ดนตรีในพระธรรมวินัย*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ในนามโรงเรียนพุทธจักรวิทยา วัดหัวลำโพง.

นพ.ธวัชชัย กมลธรรม. (2568). *อธิบดีกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทย. สวดมนต์บำบัดแบบไทย รักษาใจ ไม่ต้องใช้ยา*. สืบค้น 1 กุมภาพันธ์ 2568 จาก <https://www.thaihealth.or.th>

พรรณราย สุขะโต. (2553). บทเพลงธรรมคัมภีร์กับการปลูกฝังคุณธรรมในเยาวชนไทย. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา*. 3(1), 55-68.

พระครูปลัดสัมพิพัฒน์ธีราจารย์ และคณะ. (2566). *การนำเสนอการพัฒนาสุขภาพจิตสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมด้วยธรรมคัมภีร์ออนไลน์*. รายงานวิจัย. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พีระพงศ์ ขอบชื่นสุข. (2557). ศึกษาวัฒนธรรมดนตรีการนมัสการในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก: กรณีศึกษาวัดแม่พระลูกประคำกาลหว่าร์. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. 6(2), 199.

สุริพร ธรรมิกบวร. (2561). พลังของเสียงเพลงในศาสนพิธี: การศึกษาข้ามศาสนา. *วารสารศาสนาและวัฒนธรรม*. 2(2), 91-103.

Begbie, J. S. (2000). *Theology, Music and Time*. Cambridge: Cambridge University Press.

Day, T. (1990). *Why Catholics Can't Sing: The Culture of Catholicism and the Triumph of Bad Taste*. New York: Crossroad Publishing

Joseph, G. (1963). *Voices and Instruments in Christian Worship*. London: Geoffrey Chapman